

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М.П. Драгоманова**

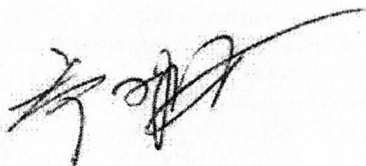
ЦЯО ЛІНЬ

УДК 378.637:78.071.3

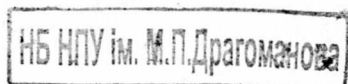
**МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ТЕМБРОВО-СЛУХОВИХ УЯВЛЕНЬ
ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ**

13.00.02 – теорія та методика музичного навчання

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ-2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України, м. Київ.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Щолокова Ольга Пилипівна,
Національний педагогічний університет імені
М.П. Драгоманова, завідувач кафедри
фортепіанного виконавства і художньої культури.

Офіційні опоненти доктор педагогічних наук, доцент
Мозгальова Наталія Георгіївна,
Вінницький державний педагогічний університет
імені М. Коцюбинського, професор кафедри
музикознавства та інструментальної підготовки;

кандидат педагогічних наук, доцент
Щербініна Ольга Миколаївна,
Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя, доцент кафедри
інструментально-виконавської підготовки.

Захист відбудеться 10 червня 2015 року о 14 год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.053.08 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, Київ, вул. Пирогова, 9

Автореферат розісланий «08» 05 2015р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Л.Паньків

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Характерною ознакою сучасного культурно-освітнього процесу Китаю є інтернаціоналізація та створення єдиного освітнього простору, спрямованого на трансформацію, обмін та інтеграцію національних культур, науково-технічних досягнень та досвіду викладання мистецьких дисциплін в різних країнах. Унікальність процесу набуття культурно-освітніх надбань полягає у можливості обмінюватись знаннями в різних мистецьких галузях, зокрема в галузі вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва. Використання досвіду інших країн з метою адаптації та інтеграції у вокально-педагогічну практику озброює майбутніх фахівців комплексом інтегрованих знань, умінь і навичок навчально-виконавської діяльності.

У цьому контексті актуалізується проблема вокальної підготовки майбутніх вчителів музичного мистецтва у вищих педагогічних навчальних закладах на основі використання унікальних українських вокальних традицій, відбувається процес пошуку нових стратегій та інноваційних технологій вокального навчання. Науковцями узагальнено досвід підготовки вокалістів у КНР (Хань Сяоянь, Ву Гуолінг), обґрунтовано концепцію вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва (Л.Василенко) та методичні засади її удосконалення (Цзінь Нань, Л.Тоцька), визначено комплекс комунікативних умінь (Л.Василевська-Скупа) та вокальних навичок (Чен Дін), запропоновано шляхи формування професійної та художньої компетентності (Лю Цяньцян, Цзян Хепін, Чай Пенчен), вокальної культури (Ван Цзяньшу, Вей Лімін), вокальної техніки (Н.Гребенюк, А.Менабені, Гу Юй Мей) та вокально-педагогічної майстерності (Г.Стасько). Однак спеціального дослідження, спрямованого на формування темброво-слухових уявлень майбутніх педагогів-музикантів в процесі вокальної підготовки на даний час не проводилось. Такий ракурс вокального навчання студентів забезпечує повноцінний процес формування, виховання та розвитку майбутніх учителів музичного мистецтва.

У наукових дослідженнях представлено різноманітні точки зору, концепції та авторські позиції щодо тлумачення і розуміння поняття «темброво-слухові уявлення». Так, у китайській філософії феномен «уявлення» розглядається як першооснова буття, життєво-творча необхідність людини (Тань Ситун, Сунь Ятсен), етична та естетична норма (Лу Цзоань, Ван Шоужень). Натомість європейські філософи трактують його як символ зовнішнього світу (Л.Фейєрбах, І.Мюлер, Ч.Бел), чуттєво-наочний, узагальнений образ предметів та явищ дійсності, що зберігається і відтворюється в свідомості без безпосереднього впливу самих предметів і явищ на органи чуття (А.Бергсон, Г.Спенсер, К.Юнг), засіб художньо-образного спілкування (В.Белінський), вищий пізнавальний процес (І.Андрєєв, С.Лебедєв), форма індивідуального чуттєвого відображення

(В.Андрущенко, В.Шинкарук), здатність створювати нові чуттєві або мисленнєві образи в людській свідомості на основі перетворення отриманих від дійсності вражень (І.Фролов).

Основою психолого-педагогічних досліджень є теорія творчої роботи фантазії (Г.Сельє), згідно якої уявлення визначаються як вміння подумки на базі досвіду та власних знань створювати нові об'єкти, ідеї, літературні та музичні твори (Ю.Трофімов), результат випадкового збігу будь-яких образів та їхніх складових у часі та просторі (Л.Кар), відтворення у психіці людини предметів і явищ, які вона сприймала будь-коли раніше (М.Варій), здатність розуму до створення образів, інструмент, який надає можливість насичувати образу тканину особистості відповідно до її внутрішнього світу (Р.Джонсон), засіб творчості (П.М'ясоїд), вихідну творчу сутність (Л.Виготський), одну з провідних характеристик творчої особистості (Г.Сельє), основну і специфічну продуктивно-творчу форму мистецтва (Т.Рібо).

У галузі музичної освіти дослідницький пошук учених (Л.Арутюнова, О.Далецький, М.Ладухін, Д.Огороднов, У.Гуолін, У.Цінцінь, Хон Чен, Р.Юссон, В.Юшманов та ін.), сконцентрувався навколо проблеми взаємозумовленості тембру і слуху при вихованні вокальних умінь і навичок. Звернення уваги майбутнього вчителя до тембральних голосових особливостей та активізації слухових уявлень сприятиме опануванню нових методів та прийомів вокального навчання, забезпечить реалізацію творчих можливостей, розширення мистецького кругозору, вдосконалення вокальної майстерності. Проте, використані на практиці традиційні методики вокального навчання виявляються малоефективними і недовими стосовно формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, що вимагає обґрунтування відповідних методик, методів і прийомів вокального навчання. Усе це, а також суперечності: між зростаючою потребою суспільства у висококваліфікованих фахівцях й реальним рівнем вокальної підготовки вчителів музики; між потенційними можливостями змісту вокальних дисциплін у формуванні темброво-слухових уявлень та реалізацією цих можливостей на практиці; між потребою вокальної практики у створенні моделі формування темброво-слухових уявлень й відсутністю відповідної методики, необхідної для її реалізації зумовили вибір теми нашого дослідження «Методика формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки».

Зв'язок теми з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до плану науково-дослідної роботи кафедри фортепіанного виконавства і художньої культури Інституту мистецтв НПУ імені М.П.Драгоманова за напрямом «Зміст, форми і методи фахової підготовки майбутніх вчителів музики». Тему дисертації затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (протокол № 4 від 28 листопада 2013 року).

Мета дослідження полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Об'єкт дослідження – процес вокальної підготовки майбутніх учителів музики.

Предмет дослідження – методика формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати історичні передумови та стан розробки проблеми формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

2. Уточнити сутність, зміст, функції та конкретизувати структуру темброво-слухових уявлень.

3. Дослідити принципові засади та умови формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості темброво-слухових уявлень студентів.

5. Розробити та перевірити поетапну методику формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення і висновки, що стосуються:

- сучасних філософських, психологічних і педагогічних аспектів формування темброво-слухових уявлень (А.Бергсон, Г.Спенсер, В.Вундт, Я.Голосовкер, Л.Маловик, П.Мясоїд, Р.Немов, Т.Рібо, В.Роменець, Г.Смаглій, Д.Огороднов, І.Фролов та ін.);

- змісту, форм, методів і засобів вокальної підготовки (В.Антонюк, Д.Аспелунг, Л.Арутюнова, Б.Гнидь, Н.Гребенюк, У.Гуолін, Л.Дмитрієв, І.Колодуб, А.Кулієва, К.Линкрейстер, М.Липецька, В.Морозов, Хань Сяоянь, Хоу Цзянь та ін.);

- ідей розв'язання проблеми формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки (О.Далецький, Д.Євтушенко, Лю Цинь, Лю Цяньцян, О.Прядко, Г.Стасько, Л.Тоцька, Пан На, Цзінь Нань, Чжан Яньфен, Чжай Хуань, У Іфан, Ю.Юцевич та ін.).

Для досягнення мети дослідження й розв'язання поставлених завдань використовувався комплекс **методів дослідження**:

- *теоретичні*: аналіз філософської, психологічної, педагогічної та музикознавчої літератури з метою виявлення різних підходів до розв'язання проблеми формування темброво-слухових уявлень та виявлення основних теоретичних положень для створення відповідної методики; метод художньо-історичного аналізу для виявлення еволюції становлення методики вокальної підготовки; теоретичне та графічне моделювання,

- *емпіричні*: бесіда, анкетування, спостереження, аналіз навчальних планів і програм, тестування; педагогічний експеримент з використанням

різних діагностичних вимірювань, що допомогли одержати кількісні дані щодо впливу створеної методики на якість вокальних знань та сформованість темброво-слухових уявлень студентів;

- *математичні*: для статистичного опрацювання одержаних числових даних і підтвердження їх не випадковості.

Наукова новизна й теоретичне значення дослідження полягають у тому, що:

вперше обґрунтовано теоретико-методичні основи формування темброво-слухових уявлень, визначено принципи та педагогічні умови, дотримання яких значно інтенсифікує процес їх формування; розроблено та експериментально перевірено поетапну методику формування темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва, в основу якої покладені методи тембрового наведення, тембрового збагачення, тембротворчості, тембрової змістовності, темброво-слухового контролю.

- конкретизовано сутність і структуру темброво-слухових уявлень;
- уточнено критерії та показники сформованості темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва;
- удосконалено методи і прийоми формування темброво-слухових уявлень в процесі вокального навчання;
- отримала подальшого розвитку теорія і практика вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва

Практичне значення дослідження становлять: методичні рекомендації з вокальної підготовки студентів мистецьких факультетів, в яких представлена поетапна методика формування темброво-слухових уявлень на основі компетентісного та інформаційно-семіотичного підходів; розроблені методи, тестові та діагностичні завдання для виявлення рівня сформованості темброво-слухових уявлень. Положення дисертації можна використовувати при створенні навчальних програм з дисциплін вокального спрямування, у підготовці студентами магістерських робіт, а також при написанні підручників і методичних посібників з проблем вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Апробація і впровадження результатів дослідження. Основні положення та результати дисертаційного дослідження обговорювалися на Міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2014), «Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми» (Вінниця, 2014), «Професійний розвиток та становлення особистості сучасного фахівця в умовах освітнього простору» (Хмельницький, 2015), «Професійний розвиток та становлення особистості сучасного фахівця в умовах освітнього простору» (Бар, 2014, 2015), «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи» (Дніпропетровськ, 2014), «Підготовка фахівців соціономічних професій в умовах сучасного

соціокультурного простору» (Вінниця, 2015); звітних наукових конференціях аспірантів та викладачів Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Впровадження результатів дослідження здійснено у навчально-виховний процес Інституту мистецтв Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 1044 від 27.11. 2014р.); Інституту мистецтв Державного закладу « Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 4441 від 21. 11. 2014 р.); у Державному вищому навчальному закладі «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» (довідка № 1044 від 27.11 2014 р).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дослідження висвітлені у 8 одноосібних публікаціях автора, з них 5 у фахових виданнях, 1-у закордонному виданні.

Структура і обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (222 найменування, з них 10 іноземними мовами). Загальний обсяг роботи становить 206 сторінок, з них основного тексту – 174 сторінки. Робота містить 11 таблиць, 2 рисунки, що разом з додатками складає 14 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми дослідження, визначено мету і завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення, представлено відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження, наведено відомості про публікації та структуру дисертації.

У першому розділі *«Теоретичні основи формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки»* – проаналізовано стан проблеми у філософській, психологічній та музикознавчій літературі, з'ясовано особливості формування темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки, визначено сутність понять «уявлення», «тембр», «слух», «темброво-слухові уявлення».

На підставі історико-теоретичного аналізу з'ясовано, що філософське осмислення категорії «уявлення» має глибоке історичне походження. Так, давньогрецькі (Аристотель, Демокрит, Платон), римські (Лукрецій, Сенека) та давньокитайські філософи (Конфуцій, Даоци, Лаоци, Сюньци, Чжан Цай, Чжоу Дуньї, Чжу Сі) визначали її у відношенні до таких категорій як «пізнання», «діяльність», «свідомість», «мислення», «розум»; у натурфілософських і космологічних концепціях зміст поняття «уявлення» концентрувався навколо визначень «божественний дар» (Дун Чжуншу), «ідеальний початок» (Інь Вень), «шлях думки, її основа» (Сунь Ятсен); філософи матеріалісти (Сюньци, Ван Чун та ін.) розглядали уявлення як

природну сутність людини, її здатність виявляти закономірності; ідеалісти (Ван Бі, Дун Чжуншу та ін.) – як «ідеальну першооснову», підґрунтя для роздумів.

Сучасні філософи (І. Андреев, В. Андрущенко, С. Лебедев, К. Корсак, І.Надольний, В. Шинкарук І. Фролов, Є.Ушаков та ін.) трактують уявлення як форму індивідуального чуттєвого відображення дійсності, здатність створювати нові чуттєві або мисленнєві образи в людській свідомості на основі перетворення отриманих від дійсності вражень. Психологи (Р.Ассанджолі, В.Вундт, Р.Джонсон, Л.Кар, Т.Рібо, Л.Виготський, П.Мясоїд, В.Роменець, Б.Теплов, Ю.Трофімов та ін.) вважають, що уявлення належать до вищих пізнавальних процесів і пов'язані з суспільно виробленими значеннями, опосередковані мовою, наповнені суспільним змістом і завжди осмислені та усвідомлені.

Істотне значення щодо визначення змісту і особливостей темброво-слухових уявлень має з'ясування сутності понять «музичний тембр» та «музичний слух». У сучасному музикознавстві музичним *тембром* (фран. – *timbre*) визначається специфічне забарвлення звуку, притаманне даній людині, музичному інструменту; «*музичним слухом*» – здатність сприймати та усвідомлювати смисл послідовностей і сполучень звуку в музичному творі, а також здатність: уявляти музику в свідомості, внутрішньо слухати і переживати, не виконуючи і реально її не слухаючи (відтворюючи музику в пам'яті, читаючи ноти або її створюючи) (Ю.Блучевський).

За результатами аналізу наукової літератури з'ясовано, що темброво-слухові уявлення – це прояв особливої здатності внутрішнього слуху «до мисленнєвого уявлення музичних тонів та їх співвідношень без допомоги інструмента» (М.Римський-Корсаков); мислення «музично-образними уявленнями» (М.Михайлов); існування стилю у вигляді «більш або менш яскравих чуттєвих уявлень» (С.Шип); невід'ємний компонент художньої свідомості, який сприяє активізації процесів досягнення та відтворення сутності музичних явищ (М.Москаленко).

Осмислення цих поглядів дозволило дати авторське тлумачення поняття «*темброво-слухові уявлення вчителя музичного мистецтва*» як інтегративної єдності музично-слухових і тембрових образів, здатних змінюватись і вдосконалюватись на основі музичних вражень і переживань, музикознавчих і методичних знань, виконавських умінь і навичок, набутих в процесі вокальної діяльності. З'являючись як елементарне слухове відображення, темброво-слухові уявлення проходять довгий шлях становлення і розвитку, протягом якого набувають виразності, точності, мобільності та пластичності. Вони містять такі складові: слухові образи, темброві відчуття, музичні інтонації, вокальні навички, емоційні реакції, слуховий контроль.

У дослідженні формування темброво-слухових уявлень представлено як цілеспрямований процес ознайомлення з тембральними особливостями й характеристиками різних голосів та музичних інструментів і створення на цій

основі різноманітних художніх образів. Цей процес передбачає засвоєння системи мистецьких знань, художньо-естетичних цінностей, формування вокальних умінь і навичок, художньо-виконавського досвіду, вокально-виконавської майстерності.

Здійснений аналіз стану проблеми, конкретизація та уточнення понятійного апарату створило підґрунтя для розробки методичних засад формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва.

У другому розділі - *«Методичні засади формування темброво-слухових уявлень майбутніх вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки»* - визначено методологічну основу дослідження, розроблено структуру темброво-слухових уявлень, виявлено особливості вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва, обґрунтовано модель, що включає мету, зміст, методи і форми, принципи і педагогічні умови формування темброво-слухових уявлень.

У дисертації з'ясовано, що методологічну основу дослідження складають положення філософії освіти, теорії музичної культури суспільства та особистості, наукові підходи: *культурологічний* – забезпечує усвідомлення вокального мистецтва як соціального явища, осягнення значущості художньої культури в навоколишньому бутті; *компетентісний* – орієнтує на розвиток вокальних здібностей студентів, що дасть їм можливість ефективно діяти в умовах загальноосвітньої школи; *інформаційно-семіотичний* – дозволяє простежити еволюцію розвитку музичної мови з метою визначення особливостей сприйняття студентами музики різних епох та стилевих напрямів.

У результаті дослідження визначено структуру темброво-слухових уявлень, яка включає взаємозв'язок і взаємодію *мотиваційно-ціннісного* (активізує розвиток потреб, прагнень, інтересів студентів щодо вокального виконавства), *діяльнісно-вольового* (забезпечує дієве ставлення до навчання) та *інтелектуально-емоційного* (спрямовує студентів до набуття знань, обізнаності у вокальній галузі) компонентів.

Визначено загально філософські, дидактичні (гуманізації, системності, міцності, наочності, активності, ґрунтовності, інформаційності, народності) та спеціальні *принципи* формування темброво-слухових уявлень, які в процесі вокальної підготовки тісно взаємопов'язані і мають значний педагогічний потенціал. Зокрема принцип розуміння інтеркультурного діалогу передбачає пізнання культурного досвіду людства у розмаїтті і динаміці відношень та переконань, у багатомірності й рухливості історичного часу та простору; принцип стимулювання музично-пізнавальної активності спрямований на подолання догматизму і пасивної ролі студентів у процесі навчання вокальному мистецтву; принцип виконавських альтернатив у поданні авторської концепції твору передбачає осмислений аналіз та вивчення різних інтерпретацій музичного твору з метою створення виконавцем власної концепції відповідно до авторського задуму; принцип тембральної спрямованості вокального навчання дозволяє акцентувати увагу викладача і

студентів на якості звучання, його художній стороні, на відтворенні багатобарвності тембрових звучань та їх виразного відтворення, на удосконаленні вокальних умінь і навичок.

На підставі результатів аналізу наукових праць з проблеми дослідження було зроблено припущення, що формування темброво-слухових уявлень може бути більш результативним завдяки дотриманню наступних умов: мовленнєво-інтонаційного освоєння вокалу різних національних шкід, орієнтації на формування виконавської майстерності, забезпечення гуманістичної спрямованості фахової підготовки вчителів музики, створення ситуацій успіху в процесі навчання вокалу. Виділений комплекс умов доводить свою ефективність лише в тому випадку, коли вони взаємопов'язані та використовуються в єдності.

Забезпечення ефективного формування темброво-слухових уявлень вимагає урахування національних, ментальних, соціальних, загальнонаукових, художньо-педагогічних та суб'єктивних факторів, що зумовлюють позитивну установку на заняття вокалом, продуктивність художньо-творчої діяльності, набуття загальної та мистецької освіти, досвіду вокальної діяльності.

Аналіз науково-методичної літератури (Н.Ангуладзе, В.Антонюк, Д.Аспелунд, Н.Гребенюк, Л.Дмитрієв, І.Колодуб, Ю.Юцевич, У Гуолінг, У Іфан, У Цінцзін та ін.) та практичного досвіду дозволив розглядати *вокальну діяльність* як складний багатоаспектний і багатофункціональний процес, в якому зосереджуються величезні можливості для вияву студентом вокальних умінь та навичок, максимально активізується його виконавський потенціал, віддзеркалюється набутий культурний і творчий досвід, асоціативні зв'язки. Успішність вокальної діяльності забезпечується реалізацією потенційних можливостей студентів та застосуванням в педагогічній роботі різноманітних загально педагогічних (мотиваційних, пізнавальних, інтерактивних, самостійного навчання) методів, а також спеціальних методів формування темброво-слухових уявлень: тембрового наведення, тембрового збагачення, тембротворчості, тембрової змістовності, темброво-слухового контролю.

З'ясовано, що в процесі підготовки вчителів музичного мистецтва вокальна діяльність реалізує декілька *функцій*: культурно-історичну, практично-естетичну, інформаційно-пізнавальну, діагностично-коригуючу та комунікативно-інтегруючу. Визначення цих функцій має засадниче значення для створення моделі формування темброво-слухових уявлень у процесі вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва.

Розроблена експериментальна модель (рис.1) розкриває особливості формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музики в процесі вокальної підготовки і включає мету дослідження, принципи, педагогічні умови, структурні компоненти, етапи формування темброво-слухових уявлень та відповідні їм форми і методи роботи. Дану експериментальну модель було взято за основу створення методики формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музики.

У третьому розділі - «Дослідно-експериментальна робота з формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва в процесі вокальної підготовки» – презентується поетапна методика формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного

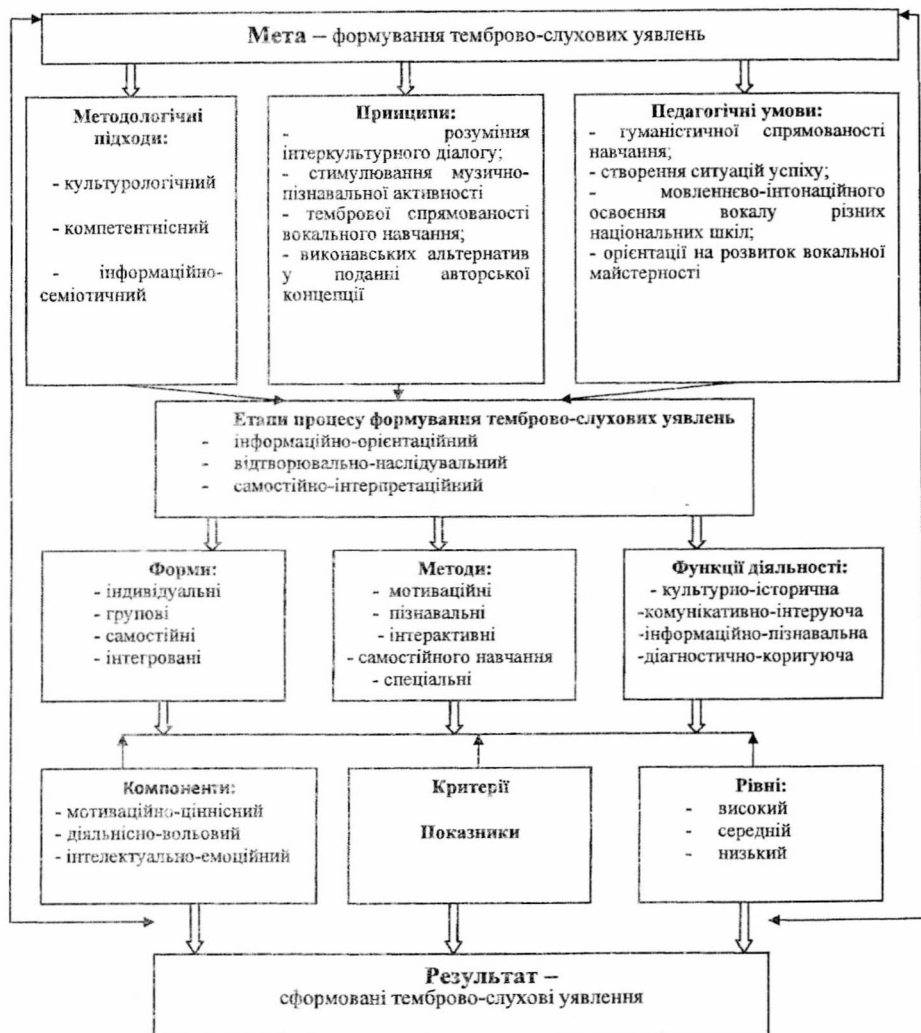

Рис. 1. Модель формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва

мистецтва в процесі вокальної підготовки; визначено критерії та показники рівнів сформованості темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва; розкрито організацію та зміст формувального експерименту, висвітлено його результати.

Структурно-компонентний аналіз феномену темброво-слухових уявлень дозволив з'ясувати критеріальний апарат дослідження. Зокрема, було виділено наступні групи критеріїв сформованості темброво-слухових уявлень

- Перша група критеріїв – (мотиваційно-ціннісна) з'ясовує: міру вираження позитивного ставлення студентів до професії вчителя музики; розвиненості музичних потреб, цілей, інтересів, мотивації навчання, міру спрямованості на оволодіння вокальними вміннями і навичками. Основними показниками цієї групи критеріїв є вияв інтересу до педагогічної професії, формування вокальних умінь та навичок, розвитку співацького діапазону, опрацювання вокальних творів та мистецької інформації, визначення цінностей мистецьких творів, лекторської діяльності і створення музичних колекцій, спільної роботи з учнями в процесі передачі власного вокального досвіду.

- Друга група – (інтелектуально-емоційна) з'ясовує ступінь компетентності в галузі вокального мистецтва; захопленість при опрацюванні та ознайомленні з новим музичним матеріалом, емпатійне проникнення в художній світ автора; розуміння педагогічного потенціалу вокального мистецтва у творчому розвитку школярів. Ця група критеріїв включає такі показники: вияв здатності емоційно і захоплено відчувати твори мистецтва, артистично виконувати вокальні твори, виокремлювати головне від другорядного в процесі опрацювання вокальних творів, вияв обізнаності у стилях і жанрах вокальної музики, здатність до аналізу і систематизації наукових та мистецьких фактів, узагальнення музично-теоретичних знань, естетичного оцінювання вокальних творів.

- Третя група – (діяльнісно-вольова) з'ясовує: міру активності у музично-вокальній сфері і здатності до творчого опрацювання вокальних творів в процесі навчання; розвиненість практичних умінь вокально-виконавської інтерпретації та умінь її підпорядкування розкриттю художнього змісту музичного твору; здатність до практичного втілення набутого вокального досвіду. Основними показниками цієї групи критеріїв виступають: вияв творчого ставлення до вибору художніх засобів виразності при створенні виконавської і вербальної інтерпретації; здатність до варіативного опрацювання вокального матеріалу та вибору репертуару; можливість доказово відстоювати власну виконавську позицію, спроможність актуалізувати в процесі практики знаннявий досвід щодо музично-педагогічних явищ; спроможність до самоконтролю та самоаналізу результатів власної вокальної діяльності.

З'ясування критеріїв і показників сформованості темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва даю змогу встановити, що

вони можуть проявлятися різною мірою. Зважаючи на це, а також використовуючи рівневий підхід у діагностиці, запропоновано три рівні сформованості означеної якості: низький, середній, високий.

Низький рівень характеризується недостатнім розумінням сутності і змісту темброво-слухових уявлень та їх значення для успішності вокальної діяльності, що виявляється в незацікавленості, пасивності студентів щодо вдосконалення вокальних умінь і навичок, розвитку співацького діапазону, що обмежує використання вокального педагогічного репертуару. Навчальна діяльність таких студентів позбавлена позитивної мотивації, інтересу та прагнення до вивчення вокального мистецтва своєї країни та інших народів. Студенти недостатньо обізнані в питаннях теорії та методики постановки голосу, музично-теоретичні знання використовуються фрагментарно, за зразком, без чіткої аргументованості, обсяг самостійності незначний; відсутнє бажання взаємодіяти з дитячою аудиторією.

Середній рівень притаманний студентам, які розуміють необхідність розвитку темброво-слухових уявлень, але не докладають достатньо вольових зусиль і бажання удосконалювати вокальні уміння і навички. Вони здатні виокремлювати головне від другорядного в процесі опрацювання вокальних творів, виявляють обізнаність у стилях і жанрах вокальної музики, але у процесі створення виконавської інтерпретації задовольняються будь-якими виражальними засобами і прийомами, використання яких не завжди веде до бажаного результату. Студенти цього рівня володіють відносно стійкою системою ціннісних орієнтацій, їх творча уява і фантазія потребують інтенсифікації (посилення продуктивності, дієвості, яскравості), тому створюючи музично-творчі проекти для роботи з дітьми здебільшого використовують за зразок існуючі аналоги.

Високий рівень властивий студентам, в яких сформованість темброво-слухових уявлень виявляється у цікавому темброво-забарвленому звучанні голосу, чистому інтонуванні, емоційно-артистичному виконанні вокальних творів з дотриманням стильових засад та жанрових особливостей, вмінні творчо застосовувати комплекс набутих знань методичного, педагогічно-просвітницького та виконавського спрямування у процесі навчання та педагогічної практики, здатності до натхненного музикування та створення творчих проектів у вокальному мистецтві. Такі студенти відрізняють дійовим, особистісним, відповідальним ставленням до педагогічної діяльності під час практики в школі, виконують художньо-аналітичні та виконавські завдання переважно самостійно, намагаючись критично осмислити, проаналізувати результати виконаної роботи на основі засвоєних знань, створюють виразні художньо-образні інтерпретації через відтворення авторського задуму та власного виконавського бачення.

Здійснивши діагностику на констатувальному етапі дослідження, в якому взяли участь 230 студентів Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського та Державному вищому навчальному

закладі «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» було встановлено наявність високого рівня сформованості темброво-слухових уявлень у 38 студентів (16,4%), середнього – у 79 респондентів (34,4%), низького – у 113 осіб (49,2%).

На підставі аналізу отриманих даних сформованості кожного з компонентів відзначимо, що майбутні вчителі музики мають потенційні можливості щодо надбання ними високого рівня темброво-слухових уявлень, адже більша частина з опитаних усвідомлює необхідність підвищення якості вокальної підготовки, набувати нові психолого-педагогічні та музично-теоретичні знання. Негативним став факт наявності значної кількості студентів з низьким рівнем розвиненості темброво-слухових уявлень, вокальних умінь і навичок, які не вміють самостійно опрацьовувати музичні твори та компетентно висловлювати музичні судження. Це є основною причиною неспроможності студентів успішно реалізуватися у вокальній та музично-педагогічній діяльності. З метою підвищення рівня сформованості досліджуваної якості ми вважали за необхідне розробити і впровадити у вокальну практику поетапну методику формування темброво-слухових уявлень.

Перший – *інформаційно-орієнтаційний* етап виконував функцію ознайомлення майбутніх учителів музичного мистецтва з особливостями вокальної підготовки у вищих педагогічних навчальних закладах.

Завдання першого етапу полягали у: формуванні стійкого мотиваційно-ціннісного ставлення до вокальної діяльності, трансформації переконань та ідеалів студентів стосовно майбутньої професії (мотиваційно-ціннісний компонент); розвитку здатності розуміти і керувати власними емоційними переживаннями в процесі ознайомлення і виконання вокальних творів, здатності отримувати, освоювати, відтворювати і перетворювати знання (інтелектуально-емоційний); активізацію діяльнісного ставлення студентів до навчання вокалу, волевих зусиль до набуття нових знань (діялісно-вольовий).

Розв'язання завдань першого етапу передбачало застосування таких форм і методів навчання: індивідуальні заняття, мотиваційні бесіди, рольові ігри, психолого-педагогічні вправи, методи темброво-слухового контролю, ілюстрацій і тембрового наведення, ознайомлення з науковою літературою в галузі вокального мистецтва, а також з вокальними вправами та романсами. Враховуючи, що процес оволодіння вокальним мистецтвом зазвичай починається на індивідуальних заняттях з вокалу, на них було створено атмосферу емоційної піднесеності, зацікавленості та взаєморозуміння. Діалогова взаємодія викладача і студента сприяла спів-осмисленню, спів-діяльності, спів-оцінці, що забезпечило основу формування темброво-слухових уявлень. Застосування культурологічного та компетентісного підходів, принципів гуманізації, системності, наочності, ґрунтовності, єдності теорії і практики передбачало, з одного боку, взаємозалежність вокальних та музично-теоретичних дисциплін у формуванні темброво-

слухових уявлень, активну роль викладача у їх розвитку, а з іншого особистісну відповідальність студента за якість набутих знань, рівень вокальних умінь та освоєння вокального репертуару.

Другий – *відтворювально-наслідувальний* етап був спрямований на формування вокально-естетичних поглядів і потреб студентів, навичок тембрового відтворення композиторського задуму за рахунок вивчення тембрових особливостей власного голосового апарату (мотиваційно-ціннісний компонент); оволодіння вокальною технікою, тобто набуття умінь свідомо керувати процесом фонації залежно від вокально-технічних і художніх вимог музичного твору (діяльнісно-вольовий компонент); розвиток здатності виявляти власні емоції і почуття в процесі виконання, розширення світогляду студентів шляхом інтеграції знань з музично-теоретичних дисциплін, методики та вокального мистецтва (інтелектуально-емоційний компонент).

Реалізація завдань другого етапу уможлилювалась орієнтацією на *принципи* розуміння важливості інтеркультурного діалогу в процесі вокальної підготовки і стимулювання музично-пізнавальної активності студентів, а також створенням таких педагогічних умов: мовленнєво-інтонаційного освоєння вокалу різних національних шкіл, орієнтацію на розвиток виконавської майстерності студентів. На цьому етапі використовувались такі *методи*: аналізу, порівняння, асоціативних зв'язків, тембрового наведення, пояснення, тембрового збагачення, цілісного огляду творів, ескізного ознайомлення, вербалізації змісту музичних творів, тембрової змістовності, темброво-слухового контролю, створення аудіо та відеотеки концертних виступів.

Третій – *самостійно-інтерпретаційний* етап виконував практично-естетичну функцію і полягав у прагненні студентів реалізувати себе в концертно-виконавській і музично-просвітницькій діяльності, в усвідомленні соціально-значущих завдань музично-естетичного виховання молоді, у становленні вокально-естетичних ідеалів, у створенні художньо-педагогічної інтерпретації музичних творів.

Завдання третього етапу полягали в: оволодінні методами педагогічного стимулювання вокально-естетичного розвитку й виховання учнів (мотиваційно-ціннісний компонент); формування емоційно-чуттєвої складової вокальної підготовки на основі вивчення романсової та оперної спадщини, набутті вокального досвіду та досвіду оперування темброво-слуховими уявленнями в процесі навчання, регулювання емоційно-вольовим станом під час концертних виступів, розвиток інтересу до пошуку вокально-педагогічної інформації (інтелектуально-емоційний компонент); підвищенні вокальної майстерності студентів за рахунок вивчення тембрових можливостей власного голосу та удосконалення виконавсько-творчих умінь і навичок, розвиток здатності реалізовувати творчі ідеї та власні темброво-слухові уявлення в процесі концертного виконання (діяльнісно-вольовий компонент).

Самостійно-інтерпретаційний етап спрямовувався на корекцію вокальних знань і умінь в бік їх суттєвого оновлення за рахунок розвитку навичок тембрового переосмислення вокальних творів, визначення та відтворення їх тембрової драматургії. Реалізація педагогічної умови – орієнтація на формування виконавської майстерності та створення ситуацій успіху, спеціального принципу – виконавських альтернатив у поданні авторської концепції твору та тембральної спрямованості вокального навчання – дозволяє акцентувати увагу студентів на якості звучання, його художній стороні, на відтворенні багатобарвності тембрових барв та їх виразного озвучення, на удосконаленні вокальних умінь і навичок. Актуальними на цьому етапі виявились *методи* порівняння, узагальнення, самостійного опрацювання музичних творів, темброво-слухового контролю, тембровостворчості, тембрової змістовності, «уявної аудиторії», створення ситуацій успіху, презентації, коментування аудіо та відео записів, вокальної імпровізації, пошуку виконавських інтерпретацій, активізації педагогічної практики.

Динаміку зростання рівнів сформованості темброво-слухових уявлень студентів було простежено після формувального етапу експерименту шляхом порівняння показників КГ та ЕГ за раніше визначеними критеріями, яку представлено у наведеній нижче таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості темброво-слухових уявлень

РІВНІ	Діагностува- льний зріз		1-й проміж- ний зріз		2-й проміж- ний зріз		3-й проміж- ний зріз		Зміни
	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%	Абс	%
Експериментальна група (28с.)									
Низький	54,8	15	46,4	13	30,4	8	7,8	2	47
Середній	34,9	10	39,1	11	46,2	13	50,6	14	15,7
Високий	10,3	3	14,5	4	24,4	7	41,6	12	31,3
Контрольна група (28с.)									
Низький	54,6	15	48,6	14	36,4	10	25,2	7	29,4
Середній	35,2	10	37,8	10	41	12	46,7	14	11,5
Високий	10,2	3	13,5	4	27,6	6	27,9	7	17,7

Дані представленої таблиці свідчать: якщо на початку формувального експерименту співвідношення студентів ЕГ і КГ за визначеними рівнями приблизно співпадає, то в кінці формувального експерименту результати змінилися. Кількість студентів, у яких сформованість темброво-слухових уявлень відповідає високому рівню значно зросла в ЕГ (10,3 % – на початку експерименту проти 41,6 % – наприкінці); в той же час збільшилась кількість

студентів, віднесених до середнього рівня (від 34,9% до 50,6%), а кількість студентів з низьким рівнем помітно скоротилась (відповідно 54,8% проти 7,8%).

Отримані результати підтвердили змістову насиченість та ефективність запропонованої поетапної методики формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва. Це позначилося на активізації їх вокальної та художньо-творчої діяльності, на якості виконаних завдань, на вдумливому ставленні до формування темброво-слухових умінь. Завдяки створеним педагогічним умовам та запропонованим методам навчання відбулося поступове підвищення рівнів мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-вольового та інтелектуально-емоційного компонентів досліджуваного феномену.

На основі результатів математичної статистики доведено, що розроблена поетапна методика формування темброво-слухових уявлень є дієвою та ефективною в сучасній практиці вокальної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та запропоновано методичне вирішення проблеми формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва, що знайшло відображення у педагогічному обґрунтуванні змісту і структурних компонентів темброво-слухових уявлень, визначенні педагогічних умов, встановленні критеріїв діагностування, розробці та апробуванні експериментальної методики їх формування в процесі вокальної підготовки.

Результати дослідження підтвердили ефективність запропонованої методики і дозволили зробити такі висновки:

1. У результаті аналізу наукової літератури з'ясовано, що попри значної кількості питань, пов'язаних з професійною підготовкою майбутніх учителів музичного мистецтва, поза увагою вчених залишилась проблема формування темброво-слухових уявлень як основи успішної вокальної діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва. З'ясовано, що темброво-слухові уявлення виникають як елементарні слухові відображення, проходять довгий шлях становлення і розвитку, протягом якого набувають виразності, точності, мобільності та пластичності. Вони містять такі складові: слухові образи, темброві відчуття та асоціації, музичні інтонації, вокальні навички, емоційні реакції, слуховий контроль. Визначено, що темброво-слухові уявлення майбутніх учителів музики є інтегративною єдністю музично-слухових і тембрових образів, здатних змінюватись і вдосконалюватись на основі музичних вражень і переживань, музикознавчих і методичних знань, виконавських умінь і навичок, набутих у процесі вокальної діяльності.

2. Обґрунтовано структуру темброво-слухових уявлень, яка характеризується єдністю трьох взаємозалежних і взаємопов'язаних компонентів: мотиваційно-ціннісного, діяльнісно-вольового, інтелектуально-емоційного. Встановлено, що цілеспрямоване формування цих компонентів ґрунтується на забезпеченні взаємозв'язку слухового розвитку і вокальних навичок, передбачає спеціально організований навчальний процес, головною рисою якого є педагогічне спрямування студентів на пошук відповідності між темброво-слуховою та співочою діяльністю.

3. З'ясовано, що процес формування темброво-слухових уявлень ґрунтується на таких принципах: розуміння інтеркультурного діалогу як пізнання культурного досвіду людства у розмаїтті і динаміці відношень та переконань, у багатомірності й рухливості історичного часу та простору; стимулювання музично-пізнавальної активності, спрямованої на подолання догматизму і пасивної ролі студентів у процесі навчання вокальному мистецтву; виконавських альтернатив у поданні авторської концепції твору, який передбачає осмислений аналіз та вивчення різних інтерпретацій музичного твору з метою створення виконавцем власної концепції відповідно до авторського задуму; тембральної забарвленості вокального навчання, що дозволяє акцентувати увагу викладача і студентів на якості звучання, його художній стороні, на відтворенні різноманітних тембрових звучань, на удосконаленні вокальних умінь і навичок.

Встановлено, що ефективність формування темброво-слухових уявлень підвищується завдяки створенню таких педагогічних умов: мовленнєво-інтонаційного освоєння вокалу різних національних шкіл, орієнтації на формування виконавської майстерності, забезпечення гуманістичної спрямованості фахової підготовки вчителів музики, створення ситуацій успіху в процесі навчання вокалу. Реалізація цих умов забезпечується використанням мотиваційних, пізнавальних, інтерактивних методів навчання, а також розроблених спеціальних методів формування темброво-слухових уявлень.

4. Здійснено педагогічну діагностику стану сформованості темброво-слухових уявлень. На основі розроблених критеріїв та показників з використанням адаптованих методик та діагностичних завдань обґрунтовано рівні сформованості означеної якості – низький, середній, високий. Результати констатувального експерименту засвідчили переважно низький (49,2%) і середній (34,4%) рівні, високий рівень склав 16,4% респондентів. Такий результат є основною причиною неспроможності студентів успішно реалізуватися у вокальній та музично-педагогічній діяльності.

5. Розроблено та експериментально перевірено поетапну методику формування темброво-слухових уявлень. В її основу покладено експериментальну модель, яка включає мету, завдання, етапи, принципи і методи формування означеної якості. Запропонована методика виявила достатню ефективність, про що свідчить динаміка отриманих результатів. Так, рівень сформованості темброво-слухових уявлень у КГ суттєво не

змінився. В ЕГ кількість студентів із високим рівнем сформованості темброво-слухових уявлень збільшився на 31,3%, у свою чергу з низьким рівнем – зменшилася на 47%. Додатковим підтвердженням ефективності виконаної роботи вважаємо те, що всі задіяні в експерименті викладачі, які виступали в ролі експертів, відзначали розвиненість темброво-слухової та емоційно-інтелектуальної сфер, вокальне зростання студентів та їхнє прагнення до самореалізації в музично-педагогічній діяльності.

Виконане дослідження не вичерпує всіх аспектів поставленої проблеми. Подальшої розробки потребують дослідження особливостей темброво-слухових уявлень в умовах самостійної діяльності майбутніх учителів та набуття відповідного досвіду у вокально-творчій роботі з учнями різного віку.

Список наукових праць за темою дисертації

1. Цяо Лінь. Категорія «уявлення»: філософський аспект / Цяо Лінь // Теорія і методика мистецької освіти. – К. : НПУ, ім. М.П. Драгоманова, 2013. – Вип. 15 (20) – С.30 – 36.

2. Цяо Лінь. Особливості формування темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки / Цяо Лінь // – Чернівці, 2014. – с. 181 – 187.

3. Цяо Лінь. Гармонія інтелекту та емоцій як фактор успішності вокальної підготовки вчителів музики / Цяо Лінь // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Вінниця, 2014. – Вип. 37. – с. 509 – 511.

4. Цяо Лінь. Принципові засади формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва / Цяо Лінь // – Кам'янець-Подільський, 2014. – Вип.17 – (2 – 2014) – С. 321–325.

5. Цяо Лінь. Реалізація педагогічних умов формування темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки вчителів музичного мистецтва / Цяо Лінь // Intellectual Archive. – vol. 3, nam. 5. – Toronto, September 2014. – с. 131-135.

6. Цяо Лінь. Хід та результати експериментального дослідження з формування темброво-слухових уявлень вчителів музичного мистецтва / Цяо Лінь // Матеріали II Всеукраїнської научно-практичної конференції «Розвиток соціально-гуманітарної освіти і науки в контексті модернізації вітчизняної вищої школи», - зб. наук. праць. – Дніпропетровськ, - 2014. – с. 110 – 112.

7. Цяо Лінь. Принципи формування темброво-слухових уявлень майбутніх учителів музичного мистецтва / Цяо Лінь // Підготовка фахівців соціономічних професій в полікультурному просторі : зб. матеріалів конференції. – Вінниця, 2015. – С. 462 - 464

8. Цяо Лін. Зміст та специфіка вокально-виконавської діяльності майбутніх вчителів музичного мистецтва / Професійний розвиток та становлення особистості сучасного фахівця в умовах освітнього простору. – м. Хмельницький. – 2015. – с. 64 – 65.

Анотації

Цяо Лін. Методика формування темброво-слухових уявлень педагога-музиканта в процесі вокальної підготовки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика музичного навчання. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2015.

У дисертації актуалізована проблема формування у студентів мистецьких факультетів Китаю та України темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки. На основі вивчення поглядів зарубіжних, українських та китайських науковців щодо зазначеної проблеми окреслено змістову лінію методики – інтеграція їх теоретичних і практичних надбань у систему вокального навчання майбутніх вчителів музичного мистецтва. Уточнено поняття «темброво-слухові уявлення», розкрито його зміст і структуру. «Темброво-слухові уявлення» визначено як інтегративну єдність музично-слухових і тембрових образів, здатних змінюватись і вдосконалюватись на основі музичних вражень і переживань, музикознавчих і методичних знань, виконавських умінь і навичок, набутих в процесі вокальної діяльності. Вони включають: слухові образи, темброві відчуття та асоціації, музичні інтонації, вокальні навички, емоційні реакції, слуховий контроль.

Досліджено особливості вокальної підготовки студентів в педагогічних вищих навчальних закладах. Обґрунтовано методологічні підходи (культурологічний, компетентнісний, інформаційно-семіотичний); загальнофілософські, дидактичні (активності, гуманізації, системності, міцності, наочності, ґрунтовності, інформаційності, народності) та спеціальні принципи формування темброво-слухових уявлень, які в процесі вокальної підготовки тісно взаємопов'язані і мають значний педагогічний потенціал.

У дослідженні з'ясовано педагогічні умови, дотримання яких забезпечить успішне формування темброво-слухових уявлень. На підставі теоретичного аналізу проблеми і результатів констатувального експерименту визначено критерії (мотиваційно-ціннісний, емоційно-інтелектуальний, діяльно-вольовий) та показники сформованості означених уявлень майбутніх учителів музики, які забезпечують їх якісне діагностування в умовах навчального процесу.

Запропоновано методику поетапного формування темброво-слухових уявлень в процесі вокальної підготовки. Її ефективність виявилась у позитивність динаміці рівнів сформованості темброво-слухових уявлень студентів вищих педагогічних навчальних закладів.

Ключові слова: вокальна підготовка, модель, методика, тембр, слух, темброво-слухові уявлення, учителі музичного мистецтва.

Цяо Линь. Методика формирования темброво-слуховых представлений педагога-музыканта в процессе вокальной подготовки. — Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 — теория и методика музыкального обучения. — Национальный педагогический университет имени М.П. Драгоманова. — Киев, 2015.

В диссертации актуализирована проблема формирования у студентов художественных факультетов Китая и Украины темброво-слуховых представлений в процессе вокальной подготовки. На основе изучения взглядов зарубежных, украинских и китайских ученых сформулирована содержательная линия методики - интеграция их теоретических и практических достижений в систему вокального обучения будущих учителей музыкального искусства.

Теоретическое осмысление проблемы позволило конкретизировать понятие «темброво-слуховые представления» как интегративное единство музыкально-слуховых и тембровых образов, способных изменяться и совершенствоваться на основе музыкальных впечатлений и переживаний, музыковедческих и методических знаний, исполнительских умений и навыков, приобретенных в процессе вокальной деятельности. Они включают: слуховые образы, тембровые ощущения и ассоциации, музыкальные интонации, вокальные навыки, эмоциональные реакции, слуховой контроль. Раскрыто содержание «темброво-слуховых представлений», определена их структура.

Исследованы особенности вокальной подготовки студентов в педагогических высших учебных заведениях. Определено, что целенаправленное формирование темброво-слуховых представлений основывается на обеспечении взаимосвязи слухового развития и вокальных навыков. Это предполагает специальную организацию учебного процесса, главной чертой которого является педагогическая ориентация студентов, поиск соответствия между темброво-слуховой и певческой деятельностью.

На основе анализа научной литературы выбраны методологические подходы, которые значительно оптимизируют процесс формирования темброво-слуховых представлений: культурологический - обеспечивает осознание вокального искусства как социального явления, значимости художественной культуры в окружающем бытии; компетентный - ориентирует на развитие вокальных способностей студентов, что позволит им

эффективно действовать в условиях общеобразовательной школы; информационно-семиотический – помогает проследить эволюцию развития музыкального языка с целью определения особенностей восприятия музыки разных эпох и стилевых направлений.

В исследовании установлено, что успешное формирование темброво-слуховых представлений возможно при соблюдении следующих условий: интонационного освоения вокала различных национальных школ, ориентации на формирование исполнительского мастерства, обеспечение гуманистической направленности профессиональной подготовки учителей музыки, создание ситуаций успеха в процессе обучения вокалу.

Обоснованы философские, дидактические (активности, гуманизации, системности, прочности, наглядности, основательности, информативности, народности) и специальные принципы формирования темброво-слуховых представлений, которые в процессе вокальной подготовки тесно взаимосвязаны и имеют значительный педагогический потенциал.

На основе теоретического анализа проблемы формирования темброво-слуховых представлений и результатов констатирующего эксперимента определены критерии (мотивационно-ценностный, интеллектуально-эмоциональный, деятельностно-волевой) и показатели сформированности указанных представлений будущих учителей музыки, которые обеспечивают их качественное диагностирование в условиях учебного процесса.

На констатирующем этапе исследования зафиксирован преимущественно низкий уровень сформированности темброво-слуховых представлений студентов, который характеризуется: непониманием сущности и содержания темброво-слуховых представлений, их роли в вокальном обучении; проявляется в незаинтересованности, пассивности студентов.

Предложена методика поэтапного формирования темброво-слуховых представлений в процессе вокальной подготовки. Ее эффективность подтвердилась позитивной динамикой сформированности темброво-слуховых представлений студентов высших педагогических учебных заведений.

Ключевые слова: вокальная подготовка, модель, методика, тембр, слух, темброво-слуховые представления, учителя музыкального искусства.

Qiao Lin. Methods of forming timbre and auditory perceptions of teacher-musician during vocal training. - Manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences, specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Music Education. – National Pedagogical University named after M.P Dragomanov. – Kyiv, 2015.

The thesis actualized the problem of formation of students of art schools in China and Ukraine timbre representations in the auditory vocal training. On the basis of the views of foreign, Ukrainian and Chinese scientists on this problem outlined the content line techniques - Integration of European, Ukrainian and Chinese traditions and heritage of teaching vocal art.

The concept of "tone-auditory representation" reveals its content and structure. "Timbre, auditory representation" is defined as an integrative unity of music and auditory tone and images that can be changed and improved based on musical impressions and experiences, musicological knowledge and teaching, performing and skills acquired in the process of vocal activity. They include auditory images, tone and feeling associations, musical intonation, vocal skills, emotional reactions, auditory control.

The features vocal training of students in pedagogical universities. Sound methodological approaches (cultural, competence, information and semiotic); general philosophical, didactic (activity, humanization, consistency, strength, clarity, validity of, informatiynosti, nationality) and special principles of formation of timbre and auditory representations that during vocal training are closely interlinked and have significant teaching potential.

The study revealed pedagogical conditions, compliance with which will ensure the successful formation of timbre and auditory representations.

Based on the theoretical analysis of the formation of timbre and auditory representations and experiment results konstativnoho defined criteria (motivational value, intellectual, emotional, action-willed) and rates of formation of the aforementioned representations future teachers to ensure their quality in terms of diagnosing learning process.

The method of formation timbre representations in the auditory vocal training. Its effectiveness positivity appeared in the dynamics of levels of timbre and auditory representations of students of higher educational institutions.

Keywords: vocal training, model, method, timbre, hearing, timbre-hearing submission, the teacher of musical art.

НБ НПУ
імені М.П. Драгоманова

100304164